



**Saco**

Via e-post till:

tiina.kangasniemi@saco.se

Er ref: Helena Larsson

## **Remissvar avseende betänkandet Säkerhetsprövningar (SOU 2024:88)**

Naturvetarna har beretts möjlighet att genom Saco besvara rubricerad remiss och ser i stort positivt på utredningens förslag.

Naturvetarna är fackförbundet för akademiker inom naturvetenskap och har drygt 35 000 medlemmar. Medlemmarna finns i arbetsmarknadens alla sektorer, många arbetar med smittskydd, läkemedel, kemikaliehantering, strålskydd, energi-, livsmedels och vattenförsörjning. De verkar inom samhällskritiska funktioner, såsom försvaret, vård, IT och infrastruktur. Det innebär att de är, och kan vara, sysselsatta i säkerhetskänslig verksamhet. En stor del av Naturvetarnas medlemmar ägnar sig åt forskning, bland annat säkerhetskänslig sådan.

### **Naturvetarnas synpunkter**

Naturvetarna anser att utredningen är väl genomförd och visar behov av att säkerhetsskyddslagen ändras. Naturvetarna förstår att ett ansträngt nationellt säkerhetsläge kan ge verksamhetsutövare legitima skäl att säkerhetspröva sin personal, men reglerna om säkerhetsprövning brister i rättssäkerhet och förutsägbarhet för arbetssökande och arbetstagare.

Det saknas information om hur stor del av den svenska arbetsmarknaden som påverkas av säkerhetsskyddsregler vilket gör det svårt att bedöma hur arbetstagarorganisationernas medbestämmande påverkas av att viss information är hemlig. På sikt kan det leda till utmaningar för arbetsmarknadsmodellen eftersom den insyn som medbestämmandet bygger på är avgörande för arbetstagarorganisationernas ställning på arbetsmarknaden. Utmaningarna förstärks av risken för tillämpning i syfte att kringgå arbetsrättslig reglering, vilket beror på att verksamhetsutövarna idag har stort utrymme att tolka säkerhetsskyddsreglerna. Riskerna gör sig särskilt gällande för privata verksamhetsutövare som varken omfattas av legalitets- eller offentlighetsprincipen.



Det är beklagligt att utredaren inte fick ett bredare uppdrag och förutsättningar för att presentera färdiga förslag i alla delar. Ett bredare uppdrag hade gett möjlighet att utreda och överväga en klareringsmodell som motsvarar den som finns i Norge. En sådan modell hade löst många problem som utredaren har identifierat, exempelvis att säkerhetsbeslut hos privata verksamhetsutövare inte utgör myndighetsutövning och därför inte kan överklagas till förvaltningsdomstol.

Naturvetarna anser att utredningens förslag i stort utgör en förbättring. Samtidigt är det svårt att bedöma vilket genomslag som ändringarna skulle ha utan kunskap om verksamhetsutövarnas regelefterlevnad. Naturvetarna anser att det omgående ska tillsättas en ny utredning med uppdraget att färdigställa det som utredaren inte hann med samt att tillsynsreformen från 2021 (prop. 2020/21:194) ska utvärderas.

## **Överväganden om säkerhetsprövningen**

Naturvetarna tillstyrker utredningens förslag om vad en grundutredning ska omfatta och att regleringen ska framgå av säkerhetsskyddslagen. Naturvetarna ser positivt på utredarens ställningstaganden i fråga om vikten av medvetenhet om diskrimineringslagens reglering vid genomförandet av grundutredningen och vid bedömningarna.

## **Säkerhetsprövningsbeslut**

Naturvetarna tillstyrker utredningens förslag att verksamhetsutövare ska fatta säkerhetsprövningsbeslut, att de som utgångspunkt ska vara skriftliga och motiverade om de går den prövade emot. Naturvetarna instämmer i utredningens förslag att det bör införas ytterligare möjligheter för en tillsynsmyndighet att ta ut sanktionsavgift som avser skyldigheten att fatta skriftliga, motiverade beslut.

## **Överprövning av säkerhetsprövningsbeslut vid en ny myndighet**

Naturvetarna tillstyrker förslaget att säkerhetsprövningsbeslut ska kunna överprövas. Det bör genast tillsättas en utredande funktion som färdigställer utredningens förslag så att de kan genomföras. För Naturvetarna är det angeläget att enskildas rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen säkerställs.

Naturvetarna anser att fler än arbetstagare ska kunna begära överprövning av säkerhetsprövningsbeslut. Kretsen av överprövningsberättigade bör överensstämja med gruppen som är skyddad av förbudet mot diskriminering i arbetslivet i 2 kap. diskrimineringslagen. Arbetsgivares agerande i strid med diskrimineringsförbudet i samband med en säkerhetsprövning kan prövas arbetsrättsligt även vid rekrytering. Begränsning av kretsen som att begära överprövning av säkerhetsprövningsbeslut leder till omotiverade skillnader i skyddet mot diskriminering, bland annat eftersom säkerhetsprövningsbeslutet förhindrar att en arbetssökande erbjuds anställning.



## Sammanfattande synpunkter

Det förekommer att Naturvetarnas medlemmar genomgår säkerhetsprövning. Naturvetarna erfar att arbetstagare som har varit anställda i flera decennier plötsligt kan få besked om att säkerhetsprövning krävs. Det kan komma som en chock för arbetstagaren, eftersom vederbörande inte anställdes för att hantera säkerhetsklassade uppgifter. För arbetstagaren är det inte alltid lätt att förstå varför en säkerhetsprövning ska ske. Verksamhetsutövaren kan på grund av säkerhetsskyddet inte vara transparent i sin bedömning.

Om arbetstagaren inte klarar säkerhetsprövningen så kan det leda till att arbetsgivaren vidtar arbetsrättsliga åtgärder. I slutändan kan det resultera i en uppsägning på grund av arbetsbrist. I en sådan situation är det mycket svårt att invända mot arbetsgivarens uppsägning eftersom det saknas insyn i vad som låg till grund för att arbetstagaren inte klarade säkerhetsprövningen.

Den bristande insynen försvårar det fackliga företräderskapet. Många gånger framkommer uppgifter som indikerar att arbetsgivaren i själva verket hade synpunkter av personlig karaktär på arbetstagarens agerande i tjänsten. Men bristande insyn undergräver möjligheterna att bevisa att det i själva verket var personliga skäl som låg till grund för uppsägningen, en så kallad fingerad arbetsbrist. Oftast slutar dessa situationer med en överenskommelse om att arbetstagaren ska skiljas från anställningen, trots att vederbörande har varit lojal och skött sitt arbete under många års tid.

En osäker omvärld kan leda till att antalet arbetstagare som måste säkerhetsprövas ökar. Naturvetarna hyser farhågor om att ett ökat antal säkerhetsprövningar kan påverka lokalfackligt engagemang eftersom förtroendevalda kan avskräckas från att i uppdraget framföra synpunkter till arbetsgivaren, av rädsla för att det ska påverka bedömningen av lämplighet ur säkerhetssynpunkt. Rättssäkra säkerhetsprövningar kan motverka en sådan utveckling. Det är angeläget att systemet som säkerställer rikets säkerhet fungerar och kan samexistera med den svenska arbetsmarknadsmodellen.

NATURVETARNA

*Frida Lawenius*

Förbundsdirektör

*Sofia Söderberg*

Chefsjurist